

کتاب در سنامه‌ی درس پنجم

کتاب استمرار امامت:

از میان قلمروهای رسالت پیامبر(ص):

دریافت و ابلاغ وحی (مربوط به نبوت): بارحلت پیامبر(ص) پایان می‌پذیرد:

مرجعیت دینی و ولایت ظاهری (مربوط به امامت): سه فرض وجود دارد که تنها فرض سوم صحیح است. یعنی **تداوم** این دو مسئولیت.

در مورد این دو قلمرو:

- فرض اول:** نمی‌توان گفت قرآن و پیامبر سکوت کرده؛ **علت:** قرآن هدایتگر مردم است و پیامبر آگاه‌ترین مردم به این مسئولیت‌ها - **سکوت** دلیل بر **نقص** اسلام است.
- فرض دوم:** نمی‌توان گفت **پایان این دو** را اعلام کرده؛ **علت:** گسترش سرزمین اسلامی، ظهور فرقه‌ها و مشکلات جدید و انبوه افکار، **نیاز به امام بیشتر** هم شده
- ✓ **فرض سوم:** رسول خدا(ص) به فرمان خدا، تداوم این دو مسئولیت را به شکل امامت فرمان داده است. **اصولاً حکومت و تعلیم دین، امری تمام شدنی نیست.**

کتاب تعیین امام:

از آنجا که امام دو مورد از مسئولیت‌های پیامبر(ص) را بر عهده دارد و انجام این مسئولیت‌ها نیازمند **عصمت** می‌باشد و تشخیص عصمت فقط توسط خداوند میسر است، لذا تنها **خدا** باید امام را تعیین کند؛

کتاب آیات و روایات تعیین کننده‌ی جانشین بعد از پیامبر(ص):

۱. نزول آیه انذار؛ آیه مقدم بر واقعه (واقعه مؤخر از آیه)

- ✓ **حدود سال سوم بعثت** آیه انذار بر پیامبر(ص) نازل شد: ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ «خویشان نزدیکت را انذار کن» و پیامبر(ص) ۴۰ نفر از بزرگان بنی هاشم را دعوت به یک میهمانی کرد و با آنان درباره اسلام سخن گفت و نهایتاً پرسید کدامیک از شما مرا در این راه کمک می‌دهد تا برادر، وصی و خلیفه‌ی من در میان شما باشد؟
- ✓ **پاسخ میهمانان:** سکوت؛ **تنها پاسخگو:** حضرت علی(ع) نوجوان بود که فرمود «من یار و یاور تو خواهم بود»؛ این اتفاق **سه بار** تکرار شد؛ در آخر پیامبر(ص) فرمودند: «همانا این، برادر من، وصی من و جانشین من در میان شما خواهد بود»
- ✓ تعیین جانشین در ابتدای دعوت نشان دهنده ۲ چیز است: ۱. اهمیت بالای آن؛ ۲. طوری است که مردم نمی‌توانند تعیین کنند؛

۲. نزول آیه ولایت؛ آیه مقدم بر واقعه (واقعه مؤخر از آیه)

- ✓ **آیه ولایت:** ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾
- ✓ **آیه نزدیک ظهر نازل شد؛**
- ✓ پیامبر(ص) بعد از نزول آیه **شتابان** به سمت مسجد رفته و در راه آیه را می‌خواند و وقتی به مسجد رسید سؤال پرسید چه کسی در رکوع انگشترش را بخشیده که فقیری که انگشتر در دست داشت اشاره به حضرت علی(ع) کرد؛
- ✓ **عکس العمل‌ها بعد از پاسخ فقیر:** **یاران:** **تکبیر** گفتند؛ پیامبر(ص): **ستایش و سپاس** خدا را به جا آورد؛
- ✓ این اتفاق به گونه‌ای رخ داد تا امکان **کتمان** کردن آن توسط مردم از بین برود و مردم به **چشم خود ببینند و با گوش خود بشنوند؛**

۳. حدیث جابر؛ آیه مقدم بر حدیث جابر (حدیث مؤخر از آیه اولی الامر)

- ✓ **آیه اولی الامر:** ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ آیه در مدینه نازل شد
- ✓ بعد از نزول آیه‌ای که **حکم کلی موضوعی** را بیان می‌کرد یاران از پیامبر(ص) **جزئیات** آن را می‌پرسیدند. مثلاً در مورد نماز فرمودند «اینگونه که من نماز می‌خوانم، شما هم بخوانید» - **جابر بن عبدالله انصاری**، معنای اولی الامر را از پیامبر(ص) پرسیدند و پاسخ پیامبر(ص) به حدیث **جابر** مشهور شد؛ **نکات:**
۱. **نام ۱۲ امام(ع)** به ترتیب در حدیث آمده است؛
۲. اشاره شده جابر، امام باقر(ع) را در **پیری ملاقات** خواهد کرد و خواستند که **سلامش را به امام باقر(ع)** برساند؛
۳. به **هم نامی و هم کنیه** بودن پیامبر(ص) با امام زمان(ع) اشاره شده است.
۴. به **غیبت طولانی** امام زمان(ع) و **باقی ماندن افراد دارای ایمان راسخ بر عقیده** به آن حضرت(ع) اشاره شده است؛

۴. حدیث ثقلین؛

- ✓ در اواخر عمر مکرر پیامبر(ص) می فرمودند: ﴿إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا وَ إِبْنَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ﴾
- ✓ ترجمه: «من در میان شما دو چیز گرانبها می گذارم: کتاب خدا و عترتم اهل بیتم را تا وقتی که به این دو تمسک جویند هرگز گمراه نمی شوید و این دو هیچ گاه از هم جدا نمی شوند تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند»
- ✓ نکات: قرآن و اهل بیت(ع) :
۱. اگر به هر دو تمسک شوند گمراه نمی شوند؛ ۲. همیشگی هستند(تضمین ثبات قدم)؛ ۳. جدانشدنی هستند؛ ۴. نمی شود از یکی پیروی کرد؛

۵. حدیث منزلت؛

- ✓ پیامبر(ص) بارها به حضرت علی(ع) فرموده اند: ﴿أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي﴾
- ✓ ترجمه: «تو برای من به منزله هارون برای موسی هستی؛ جز اینکه بعد از من پیامبری نیست»
- ✓ نکات:
۱. خدا هارون را برای موسی(ع) مشاور، پشتیبان و شریک در امر هدایت معرفی کرد، منزلت علی(ع) نیز بعد از پیامبر(ص) اینگونه است؛
۲. امامت الهی است و باید خداوند آن را توسط پیامبرش تعیین کند؛ ۳. ختم نبوت؛ (لا نبی بعدی) مرتبط با درس دوم

۶. حدیث غدیر؛ آیه مقدم بر حدیث غدیر(حدیث مؤخر از آیه تبلیغ)

- ✓ آیه تبلیغ: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...﴾
- ✓ آیه در ۱۸ ذی الحجه سال دهم هجری در آخرین حج به نام «حجه البلاغ» یا «حجه الوداع» در محلی به نام غدیر خم نازل شد؛
- ✓ در این حج حدود ۱۲۰ هزار نفر حضور داشتند و پیامبر(ص) روش انجام دادن حج را یاد دادند؛
- ✓ بعد از نزول آیه پیامبر(ص) دستور توقف دادند تا بازماندگان برسند و پیش رفتگان بازگردند. ظهر بود و ایشان نماز ظهر خوانده و سپس خطبه را آغاز کردند. در جایی از سخنرانی از مردم پرسیدند: ایها الناس من اولی الناس بالموءمنین من انفسهم : ای مردم چه کسی به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است. گفتند خدا و پیامبرش بر ما ولایت و سرپرستی دارند؛
- ✓ پیامبر(ص) ۳ بار فرمودند: من کنت مولاه فهذا علی مولاه : هرکس که من ولی و سرپرست او هستم علی نیز ولی و سرپرست اوست؛ همچنین خواستند حاضران به غایبان برسانند و مردم برای تبریک سوی علی(ع) آمده و با وی بیعت کردند؛

چند نکته در مورد حدیث غدیر: (این حدیث بیانگر برقراری استمرار حاکمیت است)

۱. همزمانی واقعه غدیر با حج می تواند در جهت اطلاع رسانی باشد تا این انتصاب به اطلاع مردم در سرزمین های مختلف برسد.
۲. گفتن تبریک، نشانه آن است که مردم دانستند حضرت علی(ع) به منصب امامت برگزیده شده و با گفتن تبریک، رضایت و وفاداری خود را اعلام کرده اند.
۳. به سه جهت نمی توان «مولا» را به معنای دوست گرفت:
۱. این «مولا» باید متناسب با جمله ی قبل(من اولی الناس...) باشد که خدا و رسول را از خود مؤمنان سزاوارتر در تصرف معرفی می کند.
۲. این است که اگر «مولی» به معنای دوست باشد، متناسب با آیه نیست که به پیامبر(ص) فرمود اگر این مأموریت را انجام ندهی، رسالت او را انجام نداده ای.
۳. این است که انجام این واقعه تاریخی و بیان خطبه های بسیار طولانی متناسب با اعلام دوستی علی(ع) نیست بلکه متناسب با اعلام رهبری و جانشینی است.

نزول آیه ی تطهیر بیانگر عصمت اهل بیت؛ آیه مؤخر از دعای پیامبر(ص) (دعا مقدم بر آیه) - آیه مقدم بر سخن پیامبر(ص) با ام سلمه

- ✓ آیه تطهیر: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾
- ✓ آیه در منزل ام سلمه همسر پیامبر(ص) نازل شد؛
- ✓ وقتی که به ترتیب حضرت زهرا(س)، امام علی(ع)، امام حسن(ع) و امام حسین(ع) در کنار پیامبر(ص) قرار گرفتند، پیامبر(ص) رو به درگاه الهی کرده فرمودند: «خدایا! اینان اهل بیت من اند؛ آنان را از هر پلیدی و ناپاکی حفظ کن» سپس آیه نازل شد؛
- ✓ بعد از نزول آیه وقتی ام سلمه خواست کنارشان قرار گیرد پیامبر(ص) فرمودند تو همسر من هستی و عاقبت نیکویی داری اما اینان اهل بیت من هستند.
- ✓ پیامبر(ص) بعد آن هر صبح (مدت مدید صبحگاهی) هنگام رفتن به مسجد از کنار خانه زهرا(س) عبور و اهل خانه را اهل بیت صدا زده و آیه را می خواند؛
- چند نکته:

۱. لازمه ی جانشینی ائمه(ع)، علم و معرفت کامل و عصمت از گناه و اشتباه است و سخن و عمل اهل بیت، مطابق با دین و دستورات خداوند است؛
۲. حضرت زهرا(س) جزء اهل بیت است و اگر چه عهده دار امامت نبوده اما علم و عصمت کامل دارد و پیروی از رفتار ایشان بر همه واجب است؛
۳. طبق این آیه فقط تعداد خاصی از خانواده پیامبر مقام عصمت دارند و شامل همه نمی شود. همچنین در سخنان دیگر پیامبر، امامان بعدی هم جزء اهل بیت می باشند.

ترجمه و نکات آیات درس پنجم

۱- (نساء/۵۹): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنكُمْ﴾

ترجمه: ای کسانی که ایمان آوردید خدا و رسول و صاحبان امرتان را اطاعت کنید

پیام و نکات :

۱. طبق آیه مسلمانان باید در برنامه‌های خود از خدا، رسول خدا(ص) و صاحبان امر(اولی الامر) اطاعت کنند و سرپیچی از هر مورد حرام است؛
۲. از آنجا که آیه، مصداق اولی الامر را تعیین نکرده وظیفه پیامبر(ص) به عنوان مفسر قرآن، این است که آنها را مشخص نماید؛

آیه‌ی ولایت:

۲- (مائده/۵۵): ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ﴾

ترجمه: فقط سرپرست شما، خدا و رسولش است و کسانی که ایمان آوردند کسانی که نماز به پا می‌دارند و زکات می‌دهند در حالی که در رکوع هستند.

پیام و نکات :

۱. آیه بیانگر انحصار ولایت در خدا، رسول خدا(ص) و علی(ع) است؛(إنما)
۲. منظور آیه از به پا دارنده نماز و زکات دهنده در حالت رکوع، حضرت علی(ع) می‌باشد؛

آیه‌ی تبلیغ(ابلاغ):

۳- (مائده/۶۷): ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَ اللَّهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ إِنْ

اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾

ترجمه: ای رسول! آنچه از پروردگارت به تو نازل شده برسان و اگر چنین نکردی پس رسالتش را انجام نداده‌ای و خداوند تو را از مردم حفظ می‌کند همانا خداوند گروه کافران را هدایت نمی‌کند.

پیام و نکات :

۱. آیه به پیامبر(ص) فرمان می‌دهد که آنچه از پروردگار به ایشان نازل شده به مردم ابلاغ کند؛(بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ)
۲. اهمیت این فرمان به حدی است که اگر انجام ندهد در واقع رسالت خدا(رسالتة) را انجام نداده است(وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ)؛
۳. عبارت(اللَّهُ يَعْصِيكَ مِنَ النَّاسِ) نشان دهنده وجود خطرها در انجام این فرمان می‌باشد.(خطر منافقین)
۴. طبق آیه، هدایت خداوند شامل حال کافرین نمی‌شود.(إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ)

آیه‌ی تطهیر:

۴- (احزاب/۳۳): ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا﴾

ترجمه: همانا خدا اراده کرده که دور گرداند از شما اهل بیت پلیدی و ناپاکی را و شما را کاملاً پاک و طاهر قرار دهد.

پیام و نکات :

۱. آیه در صدد اثبات عصمت برای اهل بیت(ع) می‌باشد. زیرا رجس(هر نوع گناه و پلیدی) را از آنان دور دانسته است(لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ)؛
۲. طبق آیه، سخن و عمل اهل بیت(ع) مطابق با دین و دستورات الهی است.